

Suç ve Suçlu Davranışına Kuramsal Bir Bakış: Psikolojik Bakış Açısıyla Adli Sistemde Psikolojik Değerlendirme ve Uygulamaları

Tuğba GÖRGÜLÜ*

Öz

Suç ve suçluluk kavramları yüzyıllardır her toplumda tartışılmalıdır. Suçun ve suçlu davranışına ilişkin tanımlar toplumdan topluma ve zamana göre değişmiştir. Bu nedenle, suça ilişkin kuramlar da suçun nedenlerine farklı perspektiften bakmakta ve açıklamaktadır. Bazı kuramlar, suçu çocukluk yaşantılarına atfederken, bazıları biyolojik ya da genetik aktarımlara dayandırmakta, diğer bazıları ise suça yönelik davranışların toplumsal normlardan kaynaklandığı üzerinde durmaktadır. Kuşkusuz bu kuramlar suçlu bireyin yaşadığı sorunları da başka perspektiften açıklama eğilimindedir. Suça ilişkin en önemli çalışmalar arasında adli psikolojik çalışmalar gelmektedir. Nitekim suç işleyen bireylerin yaşadığı birçok psikososyal sorun vardır. Yapılan çalışmalar, suç işlemiş bireylerde yalnızlık, düşük benlik algısı, depresyon, anksiyete, intihar girişimleri, antisosyal kişilik bozuklukları gibi birçok psikolojik sorun görüldüğünü ortaya koymuştur. Dolayısıyla suç işlemiş bireylere yönelik psikososyal müdahaleler önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada suç ve suçluluk kavramları üzerinde durulmuş ve suçlu popülasyona yönelik psikososyal çalışmalar tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Suç, suçlu, adli psikolog, adli psikolojisi, psikososyal çalışmalar.

* Dr. Öğr. Üyesi; Ankara Bilim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5440-7354>, E-mail: tugba.gorgulu@ankarabilim.edu.tr

Görgülü, T. (2021). Suç ve suçlu davranışına kuramsal bir bakış: psikolojik bakış açısıyla adli sistemde psikolojik değerlendirme ve uygulamaları. *Akademik Açı*, 1(1), s. 59-70.

A Theoretical Perspective on Crime and Criminal Behavior: Psychological Assessment and Intervention in Forensic Settings from a Psychological Perspective

Abstract

The terms of crime and criminality have been discussed for centuries. Definitions of crime and criminal behavior have varied from society to society and from time to time. Therefore, different theories of crime also explain criminal behavior from a different perspective. While some theories explain crime as a childhood experiences, the others base them on biological or genetic inheritance. Undoubtedly those theories prone to explain the problems experienced by the criminal individual from another perspective. Forensic psychological studies are one of the most important studied on crime among them. As a matter of the fact that, criminals experienced several psychological problems such as loneliness, low self-perceptions, depression anxiety, suicide attempts, antisocial personality disorders are explained most common disorders among criminals. Therefore, psychosocial intervention for criminals is essential. Therefore, in this study the terms of crime and criminality and psychosocial studies on criminal population are discussed.

Keywords: Crime, criminal, forensic psychologist, forensic psychology, psychological studies.

Giriş

Yüzyıllardır suç, suçluluk ve ceza kavramları birey ve toplumların üstünde durduğu önemli birer konu olmuştur. Geçen zamanla birlikte suç olarak kabul edilen bazı olaylar suç olmaktan çıkmış ya da suç sayılan olaylar ise cezai yaptırımlar ile sonuçlanmaya başlamıştır (Yücel, 1986). Bu nedenle günümüze kadar konuyla ilgili farklı disiplinlerde araştırmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar, suçun hem ceza hukukuyla hem de farklı disiplinlerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Evrensel bir tanımı olmayan suç ve suçluluk kavramlarına yıllarca farklı tanımlamalar yapılmıştır. Genel olarak, suç genel geçer olarak nitelendirilmiş ve insanlığın var oluşundan beri sürdüğü belirtilmiştir (Dönmezer, 1984).

Suç ve ceza kavramlarına ilişkin birçok açıklama yapılmış, özellikle suçun nedenlerine ilişkin birçok görüş ortaya atılmıştır. Ancak hiçbir görüş bu kavramları ve nedenlerini tam olarak açıklayamamıştır. Suç davranışı çevresel faktörler, kişilik, aile sistemi, ekonomik düzey, eğitim düzeyi, biyolojik faktörler ya da bireysel faktörler gibi hemen hemen her faktörle ilişkili olabileceği kabul görmüştür. Genel olarak suçun açıklanmasına ilişkin kuramlar klasik ekolle başlamakta ve modern psikolojik, sosyolojik ya da biyolojik kuramlarla devam etmektedir.

Suçun açıklanmasına ilişkin neredeyse ilk kuram olan Klasik Kuram, Fransız İhtilali öncesi hukuk ve ceza adaletine bir tepki niteliğinde ortaya çıkmıştır. O zamana kadar, herhangi bir ceza kanunu yoktur ve suç yalnızca kral, devlet ve kiliseye karşı gelinen her türlü olumsuz davranış olarak kabul edilmektedir. Klasik Ekol, insanların davranışlarının sonucunu düşünüp sonra

suça davranışını ortaya koydukları üzerine temellenir. Ceza ise, suçlu serbest bırakıldıktan sonra caydırıcı etki yapacak şiddette olmalıdır. Bu yaklaşım, suça ve cezaya hukuki açıdan bakar ve suça sebep olan bireylerarası farkı dikkate almaksızın suçun değerlendirilmesini önerir. Bu kurama göre, suç ve ceza arasında bir uygunluk olmalıdır. En önemli savunucuları Cesare Beccaria ve Jeremy Bentham'dır (İçli, 2004; Schmalleger, 2002).

Psikolojik kuramlar, suça farklı noktalardan bakmışlar ancak suçu açıklamayı bir bütün olarak ele almışlardır. Freud, davranışlarımızın temelini dürtülerin ve biyolojinin oluşturduğunu ifade etmektedir. Ona göre süperegosu yeteri kadar gelişmemiş olan birey, toplumsal değerleri hiçe sayar ve dürtüsel davranarak suç işler. Suça ilişkin diğer bir psikolojik açıklama Adler tarafından yapılmıştır. Adler, suçu çevrenin, özellikle ebeveynlerin çocuğun davranışları üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle ortaya çıktığını belirtmiştir (Geçtan, 2008). Çağdaş psikoloji, suç davranışını açıklamaya bütüncül olarak yaklaşırken, aynı zamanda farklı psikopatolojilerin de suç davranışına neden olabileceğini belirtir. Özellikle Antisosyal Kişilik Bozukluğu gibi bozuklukların suça en ilişkili bozukluk olduğu belirtilmektedir. Bu bireylerin diğer insanlara göre empatiden yoksun davranışları vardır, davranışlarının sonuçlarından dolayı pişman olmazlar ve kolaylıkla suç işleyebilirler (Peker, 2008; Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000).

Suçla ilişkin açıklamalardan bir diğeri ise Sosyal Öğrenme Kuramından gelmektedir. Kuram, taklit davranışına dikkat çekerek suçun olumsuz davranışların taklit edilmesiyle ortaya çıktığı üzerinde durur. Eşine karşı şiddet davranışları olan bir babanın çocuğu da benzer davranışları

gösterecektir. Bu çocuğun şiddete başvurması öğrenilmiş bir davranıştır ve suç davranışı için bir risk faktörü olabilmektedir. Kuramın eksik yanı ise suçun hangi mekanizmalar dâhilinde öğrenildiğini açıklayamamasıdır. Ancak Sosyal Öğrenme Kuramı, suçun nedenlerini en iyi açıklayan kuramlardan biri olarak belirtilmektedir (Cullen & Agnew, 2003).

Suçun nedenlerine ilişkin bir diğer açıklama sosyolojik perspektiften gelmektedir. Durkheim'a göre suç davranışının nedeni bireyde değil grup ve organizasyonlardadır. O'na göre suç toplumsal faktörlerden kaynaklanmaktadır. Toplumsal yapı kişi üzerinde etkilidir ve yapı bozulduğunda suç davranışı ortaya çıkar. Durkheim, suça makro boyutta bir açıklama getirmiştir. Buna göre suç davranışı üç nedenle açıklanmalıdır. a) Suç bireyin toplum içindeki yerinden kaynaklanır. Güç, yabancılaşma, sosyal dezorganizasyon, ekonomik sorunlar, sosyal kontrol eksikliği gibi sosyal ve ekonomik nedenler suçun en önemli nedenleridir. b) Suç, uygunsuz sosyalizasyon sonucunda veya olumsuz sosyal öğrenme sonucu ortaya çıkar. Bireyler arası olumsuz ilişkiler, benlik kontrolünde zayıflık gibi faktörler de suç davranışı üzerinde etkilidir. c) Suç sınıfsal ayrımın bir sonucudur, bu ayrımlar kişiyi olumsuz etkiler, toplumsal ve maddi kaynakların dengesiz dağılımı gibi faktörler suç davranışına neden olur (İçli, 2004; Schmallegger, 2002). Sosyolojik bakış açısı, tek başına suç davranışını açıklamaya yetmese de günümüzde birçok sosyal göstergenin bireyi suça ittiği bilinmektedir.

Kuşkusuz tüm bu açıklamaların temelini suçu önleme çalışmaları oluşturmaktadır. Buna göre bireye özgü biyopsikososyal risk faktörlerinin belirlenmesi suçu önleme çalışmaları için oldukça kritiktir. Bu faktörlerden en

önemlileri psikolojik faktörlerdir. Suçun psikolojik nedenlerine ilişkin çalışmalar, suçlu davranışına birçok psikopatolojilerin eşlik ettiği üzerinde durmaktadır. Aşağıda suçlu bireylerin yaşadığı psikolojik sorunlar tartışılmıştır.

Suç İşlemiş Bireylerde Görülen Psikolojik Problemler

Cezaevinde olmak stresli bir yaşam deneyimidir. Kişinin kapalı ortamda kalması, kısıtlanmış iletişimi ve cinsel aktivitesi, sosyal desteğinin zayıf olması gibi etkenler strese neden olmaktadır. Cezaevindeki bireyler yalnızlık hissi, psikoz, anksiyete, depresyon ve intihar davranışı gibi sorunlar yaşamaktadır. Çalışmalar ceza infaz kurumlarında kalan bireylerin psikolojik semptomlar gösterme oranının genel popülasyona göre daha yüksek olduğuna işaret etmektedir (Görgülü, 2009; Linqvist & Linqvist, 1997; Marcus & Alcabes, 1993).

Konuyla ilgili diğer çalışmalar yalnızlık duygusunun neden olduğu psikopatolojilerdir. Rokach (2001), bireyin cezaevinde olması ile yalnızlık duygusu arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalar da bu kişilerin sosyal destek mekanizmalarının zayıf olduğuna bu nedenle kendilerini yalnız hissettikleri ve bu durumun depresyon gibi psikolojik sorunlar için önemli bir risk oluşturduğuna işaret etmektedir (Özkürkçügil, 1997).

Depresyon, anksiyete ve bu bozukluklara eşlik eden bozukluklara suç işlemiş bireylerde sık rastlanmaktadır. Cezaevinde kalan 178 çocuk üzerinde yapılan bir çalışma, %70'inden fazlasının klinik açıdan depresif belirtiler gösterdiklerini ortaya koymuştur. Yine Kanada'da yapılan benzer bir

çalışmada, cezaevlerinde yaşam boyu depresyon görülme sıklığının %21,5 ile %29,8 arasında değiştiğini ortaya koymuştur (Boothy & Durham, 1999).

Suç işlemiş bireylerin en önemli sorunları arasında madde kullanımı gelmektedir. New York cezaevinde yapılan bir çalışma mahkumların %95'inin madde kullanım geçmişi olduğu, %70'inde ajitasyon ve anksiyete belirtileri, %48'inde ise davranım bozuklukları olduğu bulunmuştur (Way ve ark., 2003). Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise, cezaevine girmeden önce mahkûmların %24,4'ünün alkol, %25,3'ünün uyuşturucu madde kullandığı ve toplam %49,7'sinde bir madde kullanım davranışı olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu kişilerin düşmanlık duygularının ve impulsif davranışlarının da oldukça yüksek olduğu, %48,1'inin şiddet suçu işledikleri bulunmuştur (Peker, 2008). Kuşkusuz madde kullanım ve suç davranışı arasında önemli bir ilişki vardır. Madde kullanımı olan bireylerin büyük çoğunluğunun bir suç davranışı gösterdiği üzerinde durulmaktadır. Ülkemizde Özdemir (2001)'in yaptığı çalışmanın sonucuna göre, madde kullanan bireylerin %88'inin küçük çapta hırsızlık davranışlarının olduğu, %66'sının hırsızlık ve %32'sinin diğer suçları işlediği ortaya çıkmıştır.

Adli Sistemde Psiko-Sosyal Çalışmalar

Kuşkusuz suça iten risk faktörlerinin ortaya konması ve suç kuramları adli sistem içindeki bireylere yönelik tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları için de önemli referans kaynaklarıdır. Ceza infaz kurumlarından çıkmış ya da madde kullanım nedeniyle denetimli serbestlik hizmeti alan her bireyin benzer ihtiyaçları olsa da her bireyin kendine özgü ihtiyaçları vardır. Bu noktada bireyin tekrar suç işlemesine neden olacak risk faktörlerinin bireysel

değerlendirilmesi ve kişinin salt sosyal ihtiyaçlarından ziyade suç işlemesi riskini minimize edecek psikolojik müdahale ihtiyacının belirlenmesi hem suçlu birey hem de toplum güvenliği açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle ilk olarak suça ilişkin risk değerlendirmesi yapmak gereklidir.

Risk Değerlendirmesi

Risk değerlendirmesi, son yıllarda sıklıkla yapılmaya başlanan, temelde bireyi suça iten faktörlerin ortaya çıkarılması çalışmasıdır. Riskin değerlendirmesinin temel sebebi, bireyi suça iten risk faktörlerinin ortadan kaldırılarak yeniden suç işleme davranışını (residivizm) önlemektir. Ayrıca gelecekte meydana gelebilecek olası suç davranışlarına ilişkin değerlendirme yapılarak, bireyin yeniden suç işleme riskinin hesaplanmasıdır. Risk değerlendirmesinin üç referans noktası vardır. Bunlar düşük risk, orta risk ve yüksek risktir. Düşük risk bireyin tekrar suç işleme davranışı riskinin düşük olduğuna işaret ederken, yüksek risk bireyin yeniden suç işleme riskinin yüksek olduğu anlamındadır (Chui ve Nellis, 2003).

Risk değerlendirmesinde iki ayrı yöntem vardır. İlk yöntem ölçme araçlarının kullanımudur. Ölçme aracı sorası ortaya çıkan sonuca göre, bireyin yeniden suç işleme riski istatistiki olarak ortaya konur. Ülkemizde çok sık olmasa da yeni yeni risk değerlendirmesine ilişkin ölçme araçları geliştirilmeye başlanmış ve kullanılmaktadır. En sık kullanılanlar arasında, Yasalarla İtilafa Düşen Çocuk ve Ergenler için Araştırma ve Değerlendirme Formu ve Yetişkinler için Risk ve İhtiyaç Belirleme Formu 'dur (Ögel, 2011; 2014). Ancak test ve ölçekler tek başına yeniden suç işleme riski ortaya koymada yetersizdir. Bu noktada risk değerlendirmesinde ikinci önemli yöntem derin bireysel

görüşmelerle ortaya konan değerlendirme sonuçlarıdır. Kuşkusuz derin bireysel görüşme ile risk değerlendirmesinde uygulayıcının bilgi ve becerisi önem arz etmektedir. Nitekim suç işlemiş ya da suça eğilimli bireyler genel olarak danışmanı manipüle etme ya da suç davranışlarına ilişkin yalan söyleme eğiliminde olabilirler. Her ne kadar danışanın danışmanı manipüle etme riski yüksek olsa da en etkili risk değerlendirmesi kesinlikle adli klinik değerlendirmedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de en sık kullanılan risk değerlendirme yöntemidir.

Derin Bireysel Görüşme

Bireysel görüşme adli değerlendirmenin en kritik ayağını oluşturmaktadır. Suçlu bireyler, bireysel görüşmelere dirençli olabilir. Bu nedenle uzmanın suçlu bireyle destekleyici bir ilişki kurması ve uygun bir terapötik ortam oluşturması önemlidir. İyi bir risk değerlendirmesi kuşkusuz uygun soruların sorulmasıyla başlar. Bu nedenle bireyin tekrar suç işlemesine neden olabilecek olası risk faktörlerine yönelik sorular, uygun ve etkili bir risk değerlendirmesinin en önemli sürecidir. Bireye özgü sorular genel olarak demografik bilgileri, daha önce suç işleyip işlemediği, ailede bir suç davranışının olup olmaması, sosyal çevrede suç davranışı, kendisinin, ailesinin ya da sosyal çevresinde bir madde kullanımı... vb. soruları kapsamaktadır (Whitehead ve Thompson, 2004).

Kuşkusuz spesifik bazı risk faktörleri suç işleme riskini arttırmaktadır. Örneğin, bireyin yaşadığı sosyal çevrede suç davranışı yüksekse, birey işsizse, gelir düzeyi düşükse, sosyal ilişkileri zayıfsa, olumsuz bir yaşam tarzına

sahipse, alkol-madde kullanımı varsa, duygusal iyi olma hali düşükse, kendine zarar verme davranışı ve geçmiş suç davranışları varsa suç işleme riski o kadar yüksektir. Tüm bu bilgileri değerlendirdikten sonra, bu bilgilere dayanarak bireyin tekrar suç işleme riski konusunda karar vermek ve doğru yargıda bulunmak oldukça önemlidir. Uzmanın vereceği karar, suçlu bireyin ihtiyaçlarının karşılanması için de oldukça kritiktir.

Sonuç

Yüz yıllardır suç ve suçlu davranışına ilişkin tartışmalar ve açıklamalar süregelmektedir. Klasik ekolle başlayan açıklamalar, günümüzde yerini modern psikolojik, sosyolojik ve biyolojik açıklamalara bırakmıştır. Tek bir kuramın suçun nedenlerini açıklamaya yetmediği, suç davranışının multifaktöriyel bir sonuç olduğu kabul görmektedir. Yapılan çalışmalar, genel olarak suça neden olan birçok faktör olduğuna işaret etmektedir. Bunlar arasında bireysel faktörler olabileceği gibi ekonomi gibi makro faktörler de suçun nedenleri arasındadır. Kuşkusuz suçlu birey söz konusu olduğunda, kişinin psikolojik birçok sorunu olduğu açıktır. Depresyon, anksiyete, yalnızlık duygusu ve kişilik bozuklukları bunlardan bazılarıdır. Bu nedenle suçun ve suçlunun değerlendirilmesi ve uygun psikososyal değerlendirmenin yapılması önemlidir. Bu noktada risk değerlendirilmesi günümüz modern adli psikolojik çalışmaların temelini oluşturmaktadır. Bireyin gelecekte yeniden suç işleme riskini belirlenmesi olarak tanımlanan risk değerlendirmesinde iki önemli yöntem göze çarpmaktadır. Biri ölçme araçlarının kullanılması, bir diğeri ise derin bireysel görüşmelerdir. Ülkemizde test ve ölçekler yakın zamanda

geliştirilmeye başlansa da derin bireysel görüşmeler bu eksikliği kapatmış ve kapatmaya da devam etmektedir.

Kaynaklar

- Amerikan Psikiyatri Birliği: Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı (DSM-IV-TR), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC. Çev: Köroğlu, E. *Hekimler Yayımlı Birliği*, Ankara, 2001.
- Andersen, H.S. (2004). Mental health in prison population. A review-with special emphasis on a study of Danish prisoner on remand. *Acta Psychiatr Scand.* 110: 5-59
- Boothby, J. L., & Durham, T. W. (1999). Screening for depression in prisoners using the Beck Depression Inventory. *Criminal Justice and Behaviour*, 26: 107-124.
- Chui, W. H., ve Nellis, M. (2003). *Moving probation forward: Evidence, aahuments, practice.* London, England: Pearson Education Limited.
- Cullen, F.T., Agnew, R. (2003). *Criminological Theory Past to Present.* Roxbury Publishing Company, Los Angeles, California. s. 142-143.
- Geçtan, E. (2008). Psikanaliz ve Sonrası. Metis Yayınları, İstanbul. S: 35, 126-128.
- Dönmezer, S. (1984). *Kriminoloji, Filiz Kitabevi, İstanbul: s. 20.*
- Görgülü, T. (2009). Tutuklu ve hükümlü bireylerin depresyon düzeyleri, boyun eğici davranışları ve intihar olasılıklarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- İçli, T. (2004). *Kriminoloji. Martı Kitabevi, Ankara. s: 43-44, 80-81.*
- İçli, T. (1992). *Türkiye’ de Suçlular: Sosyal Ekonomik ve Kültürel Özellikleri. Bizim Büro Basımevi, Ankara. s: 63-77.*
- Kulak, H. (1996). Kasten adam öldürme suçlu faillerinin kişilik yapıları ve sosyodemografik özelliklileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. s. 7-8.
- Linguist, C.H., Linguist, C.A. (1997). Gender differences in distress: Mental health consequences of environmental stres among jail inmates. *Behavioral Sciences and the Law.* 15: 503-523
- Marcus, P., Alcibes, P. (1993). Characteristic of suicide by inmates in an urban jails. *Hops Community Psychiatry.* 44: 256-261
- Ögel, K., Başabak, A., Kamer, V. K., ve Görücü, S. (2014). Yetişkin hükümlüler için risk ve ihtiyaç belirleme formunun (YARDEF) geliştirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 15, 132-140.
- Ögel, K., Karadayı, G., Şenyuva, G., ve Topsakal, E. Ö. (2011a). Yasayla ihtilafa düşen ergenlerin risk ve gereksinmelerinin değerlendirilmesi: Araştırma ve değerlendirme formunun geliştirilmesi ve standardizasyonu. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2).

- Özdemir, H.D. (1999). Tutuklu ve hükümlülerin anksiyete ve depresyon puanlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özdemir, S. (2001). Uçucu madde kullanımı ve şiddet. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özkürkçügil, A.Ç. (1997). Cezaevlerinde yalnızlık ve yalnızlığın depresyonla ilişkisi. *Kriz Dergisi*. 6(1), 21-31
- Peker, N. (2008). Hükümlü ve tutuklularda madde kullanımı ile suç türü ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, 2.
- Rokach, A. Criminal offense type and the causes of loneliness. *Journal of Psychology*. 135(3), 277-291
- Schmallegger, F. (2002). *Criminology Today*. Pearson Education, Inc, New Jersey. s.109, 203-204.
- Semiz, B.U., Basoglu, C., Ebrinc, S., Cetin, M. (2007). Childhood trauma history and dissociative experiences among Turkish men diagnosed with antisocial personality disorders. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 42: 865-873
- Van de Rack, M., Nieuwbeerta, P., Apel, R. (2009). Association of crimil convictions between family members: Effects of siblings, fathers and mothers. *Criminal Behavior and Mental Health*.19: 94-108
- Whitehead, P., ve Thompson, J. (2004). *Knowledge and the probation service: Rasing standarts for trainees, assessors and practitioners*. Chichester, UK: John Wiley & Sons.
- Yavuzer, H. (1990). Çocuk ve Suç. Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, İstanbul. S: 27
- Yılmaz, B. (1997) (Çev.). Cezaevinde intiharı önleme çalışmaları ve buna ilişkin düşünceler. *Türk Psikoloj Bülteni*: 3 (6) 90-92
- Yücel, M.T. (1986). Kriminoloji, Suç ve Ceza. Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı Yayını, Ankara. S: 15
- Yücel, M.T. (2004). Adalet Psikolojisi. Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara. s. 24.

http://www.cte.adalet.gov.tr/kaynaklar/istatistikler/yillar/yillar_4.htm